

ТЕМПОРАЛЬНО–ПРОСТОРОВІ СХЕМИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ІСТОРІЇ В ІСТОРІОСОФІЇ УКРАЇНСЬКОГО ВОЛОНТАРИЗМУ

У статті аналізуються загальні уявлення про темпоральні та просторові схеми українського історичного процесу, які належать представникам волюнтаристської лінії в українській історіософії 20–40-х рр. ХХ ст. (Ю. Вассиян, Д. Донцов, В. Липинський, Є. Маланюк, Ю. Липа, Олег Ольжич, М. Хвильовий). Підкреслено, що часовий вимір української історії на символічному рівні має троїсту структуру (Золотий вік – доба занепаду – Відродження). Просторовий вимір втілюється у “фігурі” “України-на-межі” цивілізаційної дихотомії “Захід-Схід”.

Ключові слова: історіософія, міф, архетип кастовості, “азіатський ренесанс”, цивілізація, нація.

Постановка проблеми. Історіософія дає нам цілісне уявлення про сенс, мету і спрямованість національного історичного процесу, правильно “воскрешає” минуле для легітимізації певного аспекту сучасної соціальної реальності. Потреба в “осмислюючих” моделях минулого сильніше відчувається в тих спільнотах, де гостро постає питання про національну та культурно-історичну ідентичність як окремої людини, так і всієї спільноти, її місця у світовій цивілізації, до яких, безперечно, належить і український народ. Тому звернення до окремих течій в історії української історіософії, їх аналіз з точки зору контексту сучасності надає їм нової актуальності та нового потенціалу. І тут значний інтерес становить історіософія українського волюнтаризму. Визначили цей тип української історіософії, як волюнтаристської ми за одним критерієм – рушійною силою історичного процесу в її узагальнюючих побудовах виступає певне вольове начало: чи то всієї нації, чи то національної еліти.

До історіософії волюнтаризму ми віднесемо ідеї групи літераторів, які в роки між двома світовими війнами об'єднувалися навколо “Літературно-наукового вісника”, редагованого Дмитром Донцовим (1883–1973). Це – Юрій Липа (1900–1944), Євген Маланюк (1889–1967), Олег Ольжич (Кандиба) (1907–1944). Проте, в широкому розумінні, до цього типу української історіософії можна віднести і погляди таких інтелектуалів, як Юліан Вассиян (1894–1953), В'ячеслав Липинський (1882–1931) та Микола Хвильовий (1893–1933).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти теми, заявленої в назві статті, досліджувалися Василем Пахаренком, Владиславом Родіним, Іваном Дзюбою, Анатолієм Астаф'євим, Ігорем Загребельним, Олегом Баганом та ін.

Мета статті. Свою ж мету вбачаємо у тому, щоб подати цілісний образ українського історичного процесу у сприйнятті представників історіософії волюнтаризму.

Виклад основного матеріалу. А) Темпоральний вимір схеми.

Представники волюнтаристської лінії в українській історіософії в основному повторюють схему української історії Михайла Грушевського, викладену ним у статті “Звичайна схема “руської” історії й справа раціонального укладу історії Східного Слов’янства” (1904), в якій, як відомо, неперервна тяглість української історії започатковується точкою історії племені антів (IV ст. н.е.) [5]. Проте зустрічаються і спроби удревнення цієї схеми, приміром, у Юрія Липи, коли “первнями” історії української нації оголошуються трипільський, елінський та готський [9, с. 307].

Крім того, потрібно ще звернути увагу на роль варязького фактору в історії Русі, який Грушевським відкидався. Бо, як писав Юліан Вассиян, “варяги принесли з собою на українську засалю Духа північної раси і посіяли на ній його здорові зерна. Та не довелося їм закріпити за собою переваги і волево-індивідуальний душевний устрій тої здобувчої й активної раси розслабила і розм’ягчила степова анархічна розчуленість. Сувора вдача лицарів снігової півночі розтаяла в теплі південної сонячної Аркадії, розніжилася в хвилях сенситивної живности” [2, с. 93]. Звідсіля і прийняття цими правими українськими інтелектуалами норманської гіпотези про походження держави Русь.

Та крім емпіричного рівня, який базується на історичних джерелах, коли період Русі змінюється Литовсько-Польською добою, а та, у свою чергу, добою Козаччини, у поглядах представників волюнтаристської історіософії на український історичний процес фіксується ще і символічний рівень його сприйняття. Тут час української історії ділиться на три відтинки. Перший – це аналог міфічного Першочасу як вмістилища архетипів, що призначені для наслідування в наступні історичні епохи. Другий відтинок – це доба занепаду “правильного” суспільно-політичного устрою українців, коли архетипи не діють. І, нарешті, третій відтинок – це доба “Відродження”, коли елементи первинної автентичності повертаються в сьогочасну українську дійсність.

Отже, за першими періодами української історії закріплюються смисли “зразкової епохи”, звідкіля пізніші її періоди “черпають” архетипові моделі поведінки. Найчастіше роль “Золотого віку” відіграють доба Русі та доба Козаччини, які на рівні емпіричної хронології закріплюються за XI–XIII ст. та за XVI–XVIII ст. У якості архетипів виступають зреалізовані у найповнішій своїй чистоті культу ієрархічності суспільного устрою та героїзму.

Для чого, приміром, приймається та ж сама норманська гіпотеза походження Русі? А тому, що, на думку все того ж Вассияна, Україні “потрібне велике минуле з героїчними славами воїнів і полководців, щоб мати певне моральне опертя – рацію продовження традиції, ступання слідами предків. У такому душевному наставленні доби нема місця для антинорманських теорій, навіть коли б вони мали очевидну перевагу історично-державному зав’язку “варязький ініціал” [3, с. 35].

Отже, цей перший, “зразковий”, відтинок характеризується пануванням кастових відносин або, як писав Донцов, “вся наша історія аж до половини

XIX віку свідчить, що ідея гієрархічності, кастового укладу суспільності була незрушимим правилом нашого національного життя” [7, с. 77].

Початки ієрархізованого суспільства в Україні Донцов, із посиленнями на археолога В. Щербаківського, відносить до III тис. до н.е., пов’язуючи їх із приходом кочівників-номадів на наші землі. Далі правління аристократії поширюється в часи Київської Русі, Польсько-Литовської доби і, врешті, сягає часів козащини. Архетип кастовості на цьому проміжку часу виступає у чистому вигляді й утілюється він у таких діячах української історії, як князі Олег, Володимир, Ярослав Мудрий, магнат К. Острозький, у козацьких ватажках Байді-Вишневецькому та Б. Хмельницькому, філософі Г. Сковороді. Таким чином, історичні особи перетворюються у зразкових героїв, носіїв лише аристократичних чеснот. Стану правлячої верстви, за Донцовим, притаманні такі чесноти, як “героїзм, непотування злу, віра в своє високе післанництво, відданість справі, поняття чести, фанатизм на службі ідеї, відвага стояти і впасти при своїм ідеалі” [7, с. 17].

Саме українська аристократія є носієм традиційно-національного духу і тому її занепад призводить до занепаду (до стану бездержавності) всієї української нації. Отже, цей перший відтинок аналогічний міфічному Першочасу – зразковій епосі для наступних періодів. Це своєрідний “Золотий вік” української історії, якщо далі проводити аналогію з добою архаїки.

Ще одним підтвердженням присутності у поглядах українських історіософів ідеї “Золотого віку” може слугувати сповідуваний ними “культ” Середньовіччя, як зразка для наслідування в “зіпсованій” сучасності. Ще в 1799 році один із лідерів Єнської школи романтизму Новаліс (Фридрих фон Гарденберг) виголосив свою знамениту промову “Християнство або Європа” (опублікована вона вже після смерті автора), в якій уперше і була викладена ідея “нового середньовіччя” (див., приміром: [13]), як реакція на ідеали Просвітництва. Ідеї цього твору Новаліса стали затребуваними вже у веймарській Німеччині 20-х років XX століття, захопленій ідеалами “консервативної революції” (А. Мьолер ван ден Брук (1876–1925), О. Шпенглер, К. Шмітт (1888–1985), Е. Юнгер (1895–1998), О. Шпанн (1878–1950), В. Зомбарт (1863–1941)). Сучасний німецький історик О. Г. Ексле навіть стверджує, що ця наново перевидана промова Новаліса стала “культовим твором” для 20-х років [15, с. 188]. Там же в Берліні у 1924 році філософ Микола Бердяєв (1874–1948) видає своє есе “Новое средневековье”, яке потім перекладалося на чотирнадцять мов і зробило його автора європейською знаменитістю. Ставлячи діагноз сучасній епосі, Бердяєв стверджує, що, як і в добу Середньовіччя, це “...епоха загострення боротьби релігії Бога й релігії диявола, начал Христових і начал антихристових буде вже не секулярною, а релігійною, сакральною епохою за своїм типом, хоча б кількісно перемагала релігія диявола й дух антихриста” [1, с. 12].

Якраз у колі цих ідейних впливів перебували і представники українській консервативно-націоналістичної історіософії. Так, незважаючи на те, що Україна мала своє Середньовіччя – Давню Русь, Донцов, у повній згоді з ідеологами “консервативної революції”, розуміє під Середньовіччям саме

його західноєвропейський варіант. Зразками для наслідування повинні стати такі цінності середньовічної доби, як примат віри над розумом, ідеалізму над матеріалізмом, ідея Церкви Воюючої, ієрархічність суспільного устрою (середньовічний становий поділ на тих, хто молиться, хто воює та хто працює). В цілому, він конструює досить гармонійну картину середньовічного суспільного устрою: “Давній устрій Європи спирався на “трьох китах”, які... називалися Dieu, roi, chevalier (Бог, король, лицар). Зміст цих понять такий: ідея Бога... усталювала культ певного морального закону... і для маси і для правлячої верстви, культ обов’язку й відповідальності за долю країни. Поняття держави, що втілювалося в особі володаря – створювало примат загального добра над цілою масою партикулярних інтересів різних груп, клас і одиниць. Нарешті, існування окремої... підготовленої касти, в якій високо стояв культ Бога (моралі) і володаря (держави), надавало запоруку, що державні інтереси будуть в певних руках, та що низькі мотиви приватних інтересів або користи не гратимуть ролі в верхівки, якої почесним завданням є правити державою” [7, с. 299–300].

Несприйняття представниками історіософії волюнтаризму тогочасної такої неприхильної до України дійсності і, як наслідок, бажання “вистрибнути” в іншу реальність з “правильними” першовитоками приводить навіть декого з них до побудов на рівні світовідчуття особистої “середньовічної” ідентичності. Так, поет і публіцист Євген Маланюк у 1927 році у листі до Юрія Липи пише: “Ми ж – люди Середньовіччя – з Вами, пане Юрію. А ця епоха – епоха жидо-буржуазії і духовної поразки” [11, с. 103].

“Зразкова” доба української історії змінюється добою занепаду. Так, цей другий відтинок часу в того ж Донцова пов’язується з втратою українською нацією верстви “луччих людей”, занепадом системи моральних цінностей, які відображають світобачення вищої касти. Стан бездержавності – це кара українському народу за відхід від законів кастового (ідеального) суспільства, це “темні” часи, в яких архетипи не діють. “За моральним упадком еліти, слідує, як його тінь, заслужена кара нації” [7, с. 23]. Тут, як бачимо, також відбувається уподібнення міфічній моделі поведінки, де забуття того, що сталося в ідеальні первісні часи, розглядається як головна перепона для пізнання, а отже, і для порятунку української нації. Носіями архетипу кастовості цього “темного” періоду історії є не вся правляча верства, а лише окремі носії ідеалів вищої касти – І. Котляревський, Т. Шевченко, М. Максимович.

Виродження козацької аристократії Донцовим пов’язується з прийняттям нею цінностей демократичного суспільства – культу приватного життя, матеріалізму, особистого блага, чуттєвих насолод. “Так спустошила і загинула й козацька держава, коли нагорі, серед правлячих, опинилися люди з душею Шевченкових “свинопасів” [7, с. 32], – підсумовує ідеолог інтегрального націоналізму.

Тож не дивно, що місце “змужиченої” касти пізніше зайняли чужинці – росіяни та більшовики. Українська інтелігенція теж підтримала плебейські

цінності “людини-маси”, а тому й не стала новою елітою, яка б могла виконати свою місію і вивести Україну до великих націй.

Бажання осмислити саму ситуацію “занепаду” “взірцевої” епохи Давньої Русі приводить ще одного історіософа, Юліана Вассияна, до таких висновків: 1) Давня Україна так і не засвоїла активного, організуючого духу Західної Церкви, а загрузла у “контемплляції, аскетизмові, втечі від життя”, які панують у православ’ї [2, с. 87]; 2) негативним був вплив візантійських суспільно-політичних і культурних віянь, яким притаманні непорядкованість, інертність, “яловість”, настрої відступу і пораженства, формалізм [2, с. 88–89]; 3) Давній Україні бракувало і великої геополітичної ідеї, приміром, завоювати Візантію, яка була ще присутньою у героїчній варязько-вікінгівській свідомості доби князів Олега і Володимира (IX–XI ст.), але занепала надалі [2, с. 96].

Вассиян також багато уваги приділяє виявленню специфіки українського національного характеру, який, на його думку, також прилучився до історичної поразки. В Україні “гіпноза землі на людську душу досягнула в нас нечуваної сили...” і тому вона “утопилася” в “запашному міті хліба” [4, с. 66]. “Земля” – це історичне горе для України, бо аграрний спосіб життя може призвести лише до “стихійного животіння”, а не до творчого пориву. Вегетативне існування – це завжди вічна пасивна можливість; для того ж, щоб вона оформилась у національну державу, потрібні воля й державна творчість на її основі. Акт державної творчості, дія національного духу є завжди виходом за межі стану вкоріненості в землю. Таким чином, на родючих українських чорноземах виробився “тип хлібороба, глибоко зв’язаного зі своєю землею, миролюбного й обмеженого до своїх вузько-особистих, родинних і побутових вітально існуювальних справ” [4, с. 52–53]. Характерними ознаками психіки українця стали надмір емоцій, анархічність, недовірливість, задрість. Представникам цієї хліборобської цивілізації бракує рішучої відваги та активної експансивності.

Поет і публіцист-вісниківець Євген Маланюк ознакою занепаду України вважає появу в XIX столітті такого антиукраїнського ідеологічного комплексу як малоросійство. Малоросійство, на його думку, породжене, насамперед, станом української бездержавності. Світоглядний комплекс малоросійства формується на рівні свідомості освічених прошарків українського народу: “У нас малоросійство було завжди хворобою не лише півінтелігентською, а й передовсім – інтелігентською, отже, поражало верству, що мала виконувати роль мозкового центру нації. І в цім – суть проблеми. Тут одразу ж треба виключити той тип простолюду, який любив повторювати “моя хата скраю”, або при польських конскрипціях називав себе поліщуком, як при советських переписах записує свою національність “руській”: то є лише мімікрія і самооборона, за якими тягнуться віки гіркого досвіду” [12, с. 222].

Нарешті, останній, третій, відтинок часу української історії пов’язується Донцовим із поверненням аристократичної верстви до структури українського суспільства. Кастову структуру, вважає він, потрібно відновити,

ідеал повторити, і тоді станеться повернення до величних епох української історії. Будь-що, але сучасність обов'язково повинна отримати “санкцію” на існування від досконалих часів минувшини. Сподівання на відновлення самостійності української нації Донцов пов'язує з початком Другої світової війни, яка відродить тип людини аристократичного світовідчуття. Ця активна верства врешті-решт об'єднає інертну масу в українську націю. А такі книги, як “Дух нашої давнини”, на думку автора, виконують функцію передавача забутих аристократичних традицій сучасним поколінням майбутньої правлячої еліти, вони “воскрешають” правильну давнину. Отже, “хто хоче воскресити давнину, той мусить воскресити її чесноти і створити касту, подібну її касті, як створили козаки касту, подібну стародружинницькій касті старого Києва” [7, с. 322].

Таким чином, модель минулого України, репрезентована представниками історіософії волюнтаризму, є зразком і свідомого, і неусвідомлювального конструювання уявлень про початкові автентичні форми державного існування української нації, які зреалізуються через повернення відповідних архетипів із минулого в сучасність. Подібна схема є відверто телеологічною. Вона працює на реалізацію однієї мети – відірвати українську історію від російської ідеї “окраїнності” та польської “кресовості” і, “центрувавши” Україну на рівні уявлень про предковичність окремої нації, ствердити її самодостатню сутність. Тоді – вже з точки зору такого “центру” – російський чи польський фактор не обумовлюватиме українське минуле, а буде лише маргінальним моментом української історії.

Б) Просторовий вимір схеми. Проблема “точки” цивілізаційного розташування України також “встановлюється” представниками історіософії волюнтаризму за допомогою “історичного аргументу”. Страшні потрясіння Першої світової війни, поразка Визвольних змагань 1917–1921 років підштовхнули їх до розуміння недовіри оптимістичних позитивістськи-прогресистських схем історичного процесу, які розроблялись у західноєвропейському раціоналізмі протягом останніх двохсот років представниками найрізноманітніших національних ідеологій, світоглядів, інтелектуальних традицій.

Найпопулярнішим тут видається образ України, яка розташовується між цивілізаціями Заходу і Сходу. Здається, сам вираз – Україна “між Сходом і Заходом” – у 1925 році вперше вжив у своїй розвідці “Релігія і церква в історії України” відомий ідеолог консерватизму В'ячеслав Липинський. Він писав: “Від дня наших народин йде на землі нашій перехрещення впливів Сходу і Заходу: двох відмінних культур, світоглядів, понять і цивілізацій” [10, с. 53]. Він говорив також про “рівновагу між Сходом і Заходом – між культурою візантійською, перевага якої вела на Україні до “Третього Риму” – православної Москви, і культурою латинською, перевага якої вела до її авангарду на Сході – до Польщі” [10, с. 49]. Іще далі В. Липинський пише про синтез між елементами культури Заходу і Сходу в Україні, синтез, “який є суттю України” [10, с. 49].

Хоча ще раніше, щось потрібне говорив Донцов у “Підставах нашої політики” (1921): “Ми були, може, далеким Сходом Окциденту, але в жаднім разі не далеким Заходом Орієнту” [6, с. 86]. Функція геополітичної фігури “Україна-між” за Донцовим та ж сама, що і в часи Давньої Русі – бути буфером між диким Сходом і цивілізованим Заходом. А в своєму “Націоналізмі” (1926) він протиставив світогляд “буддистських” народів як уособлення цивілізації Сходу “фавстівському” світоглядові людини Заходу. Росія для нього – це Схід, що знаходиться у постійному антагонізмі з Європою-Заходом. Місце України у цьому міжцивілізаційному протистоянні він однозначно бачить у рухові до Заходу.

Найцікавішою тут видається історіософська конструкція “помежів’я” як географічної локалізації ментально-психологічних та цивілізаційних особливостей української нації, яка належить ідеологу української культури доби “розстріляного Відродження” Миколі Хвильовому. Тут потрібно мати на увазі, що сама дихотомія “Захід-Схід” формувалася на Заході, причому з точки зору західного (європоцентричного) способу мислення. Тому, характеризуючи перший смисловий полюс (Захід), превалюють позитивні оцінки, а характеризуючи Схід, – навпаки. Захід – це демократія, Схід – деспотизм; Захід – це динамізм, Схід – застій, нерухомість тощо. Натомість Хвильовий наділяє Схід позитивними характеристиками.

Якщо тепер спробувати реконструювати погляди Хвильового на цю проблему, то виходить такий логічно несуперечливий образ ідеї “азіатського ренесансу”. Насамперед Україну він бачить досить умовною складовою азіатської цивілізації, називаючи її ще “Азіатською Хохландією”, але з поправкою з огляду на знаходження України на межі Азії. Сама ж ідея відродження, що йде у нього з Азії, нав’язана, швидше за все творами Володимира Леніна (Ульянова) (1870–1924) (“Ленін ніс світло з Азії”) про революційну роль колонізованих народів Сходу у майбутніх подіях світової історії. У зв’язку з революційними подіями в Китаї, Індії, Ірані та Туреччині Ленін, пишучи про національне “пробудження Азії”, Азію як “горючий матеріал у світовій політиці”, “відсталу Європу і передову Азію”, був переконаний, “...що в грядущих вирішальних боях світової революції рух більшості населення земної кулі, спочатку спрямований на національне визволення, обернеться проти капіталізму й імперіалізму і, може, відіграє далеко більшу революційну роль, ніж ми сподіваємось” та “селяни колоніальних країн, незважаючи на те, що вони зараз ще відстали, відіграють дуже велику революційну роль в наступних фазисах світової революції” [8, с. 36].

Сполучення економіки Заходу й вольового духу Сходу і дасть те піднесення, що в термінології Освальда Шпенглера можна назвати народженням нового культурно-історичного типу, а географічним місцем його виникнення стане Україна. Євразія як синонім України (доречно згадати російський варіант євразійської теорії, в якій “континентом Євразією” виступає вже Росія) є у М. Хвильового тією “південно-східною республікою комун”, що знаходиться “на межі двох великих територій, двох енергій” [14,

с. 615]. Він не вірить, що європейський пролетаріат зможе самостійно розпочати рух до комунізму, оскільки знаходиться під сильним впливом “третього стану”, тобто буржуазії. Від Європи майбутня, комуністична, епоха може взяти економічну основу (“міцну матеріальну базу для азіатських конкістадорів”), від Азії – енергію [14, с. 614]. Тип людини, наповненої цією енергією, Хвильовий за аналогією із завойовниками Америки називає конкістадорським і переконує, що “тільки конкістадори Великого Сходу утворять четвертий культурно-історичний тип, що тільки вони виведуть людськість на шлях комуністичних революцій” [14, с. 617]. Таким чином, саме в Україні відбудеться поєднання ментальності й культури Сходу і Заходу, саме тут азіатські конкістадори стануть західниками і саме тут “під дальній гул барикадних боїв спалахне багряно-голубим п’ятикутником над темною європейською ніччю” “азіатський ренесанс” як початок нової світової комуністичної революції. Після неї обов’язково настане комунізм, цей “четвертий культурно-історичний тип”. Тож виходить, що “азіатський ренесанс” у Хвильового є не зовсім азіатським. В “азіатській Хохландії” Європа лише оновлює себе за допомоги Азії і, звичайно ж, творчою роботою представників української нації. Звертає на себе увагу також те, що Хвильовий у зміст поняття “Схід” ще не вкладає значення православного Сходу; Схід для нього – це тільки тюркський, китайський чи індійський Схід.

Таким чином, об’єктивно ідея “азіатського ренесансу” Хвильового “працювала” на творення *уявного* стану відрубності України, її культури та історичного шляху розвитку незалежно від Росії. Така “мисленнева фігура” є необхідною складовою функціонування самостійного типу національної свідомості, через яку Хвильовий у своїх поглядах надає Україні статусу суб’єкта історичного процесу. Більше того, за допомоги цих уявлень Хвильовий, долаючи провінційний статус України, виводить її у творці світової історії.

Іншим місцем цивілізаційного розташування України виступає її перебування як сполучної ланки між Північчю і Півднем. Так, Юрій Липа у “Призначенні України” (1938) саме там визначив місце України серед інших регіональних цивілізацій. Ототожнюючи Україну з західноєвропейською цивілізацією, він усе ж таки вважав, що “...не схід і не захід є джерелом України. Підложжям її раси, підложжям її культури і світогляду від самого початку і до останніх часів був – Південь. Звідси прийшло оформлення християнства. Південь, Дунай і Закавказзя – це напрямні головної експансії київських князів. Середземне море – напрямна політичної і торговельної експансії античного світу” [9, с. 285–286]. Мова йде про той спосіб зв’язку Півночі і Півдня в Україні, який із часів Русі втілювався в метафорі “із варяг у греки”. Південь в Україні – це і прийняття християнства з Візантії, і спроба перенесення столиці за Святослава із Києва на Дунай, і Середземномор’я як напрямна торговельної експансії. Північ – це норманська династія Рюриковичів, це торговельні зв’язки, звідти прийшли і готи як важливий первень української раси.

Проте геополітична вісь “Південь-Північ” так і не стала актуальною в історіософських візіях українських інтелектуалів, хоча біля витоків цієї ідеї і стояли імена таких відомих істориків, як Михайло Грушевський та Степан Томашівський, які велику увагу приділяли саме “чорноморській орієнтації” України.

Висновки. Підсумовуючи зазначене, вкажемо, що у творчості представників історіософії волонтаризму здійснена ще одна спроба визначення України як самостійної історичної цілісності з чітким місцем щодо цивілізаційного знаходження.

Література

1. Бердяев Н. Новое средневековье / Николай Бердяев. – М. : Феникс-ХДС-пресс, 1991. – 84 с.
2. Вассиян Ю. Простір між Москвою і Візантією // Твори / Юліан Вассиян. – Т. 1. Степовий сфінкс. – Торонто : Євшан-зілля, 1972. – С. 81–106.
3. Вассиян Ю. Завдання української історіографії // Суспільно-філософські нариси / Юліан Вассиян. – Чикаго, 1958. – С. 31–39.
4. Вассиян Ю. Степовий сфінкс // Твори / Юліан Вассиян. – Т. 1. Степовий сфінкс. – Торонто : Євшан-зілля, 1972. – С. 49–80.
5. Грушевський М. Звичайна схема “русскої” історії й справа раціонального укладу історії Східного Слов’янства / Михайло Грушевський // Статті по славянознавству. – Вып. I. – СПб., 1904. – С. 298–304.
6. Донцов Д. Підстави нашої політики / Дмитро Донцов. – Нью-Йорк, 1957. – 211 с.
7. Донцов Д. Дух нашої давнини / Дмитро Донцов. – Дрогобич : Відродження, 1991. – 342 с.
8. Ленін В. І. Доповідь про тактику РКП 5 липня [1921] // Повне збір. тв. / Володимир Ілліч Ленін. – Т. 44. – К. : Вид-во політичної літератури України, 1974. – С. 32–51.
9. Липа Ю. Призначення України / Юрій Липа. – Нью-Йорк : Говерля, 1953. – 308 с.
10. Липинський В. Релігія і церква в історії України / В’ячеслав Липинський. – Філадельфія, 1925. – 112 с.
11. Листи Є. Маланюка до Ю. Липи / Юрій Липа, Євген Маланюк // Дзвін. – 1997. – № 11–12. – С. 101–105.
12. Маланюк Є. Малоросійство // Книга спостережень. Фрагменти / Євген Маланюк. – К. : Атіка, 1995. – С. 219–233.
13. Новаліс (Фрідріх фон Гарденберг). Християнство або Європа / Новаліс (Фрідріх фон Гарденберг) ; пер. з нім. Олега Фешовця // Мислителі німецького Романтизму. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2003. – С. 306–324.
14. Хвильовий М. Україна чи Малоросія? // Твори : у 2 т. / Микола Хвильовий. – Т. 2. – К. : Дніпро, 1990. – С. 576–621.
15. Эксле О. Г. Культурная память под воздействием историзма. История как историческая культурология / Отто Герхард Эксле ; пер. с нем. М. А. Бойцова // Одиссей : Человек в истории. – М., 2001. – С. 176–198.

Отримано 10.04.2015

Summary

Artyukh Vyacheslav. Domestic history repertoires of Ukrainian voluntarism historiography.

General conceptions of temporal and spatial repertoires of the Ukrainian historical process are analysed in the article. Especially the ideas of Ukrainian voluntarism representatives of 20–40th historiography of XX century such as Y. Vassijan, D. Dontsov, V. Lipinsky, E. Malaniuk, Y. Lypa, Oleh Ol'zhych, M. Khvylovy are in the author's focus.

Underlined, that the temporal measuring of Ukrainian history at symbolic level has a triple structure (Golden age – Time of Regression – Renaissance). The spatial measuring is incarnated in the “figure” of “Ukraine-is-the-verge” of “West-East” civilization dichotomy.

Key words: *historiosophy, myth, segregation archetype, “Asian Renaissance, civilization, nation.*